

Het onderzoek van het lectoraat Vernieuwingsonderwijs: onderzoekslijn professionele ontwikkeling van leraren

Patrick Sins, lector Vernieuwingsonderwijs

De kwaliteit van het onderwijs staat of valt bij de kwaliteit van de leraar. Professionele ontwikkeling van leraren op dit gebied is dan ook cruciaal. Die ontwikkeling verloopt niet per definitie lineair en voor iedereen op dezelfde manier. Onderzoek naar de professionele ontwikkeling van leraren in hun dagelijkse beroepspraktijk is dan ook noodzakelijk voor de verbetering van het vernieuwingsonderwijs. In deze bijdrage zal ik het onderzoek beschrijven dat in de tweede onderzoekslijn van het lectoraat plaatsvindt: *Professionele ontwikkeling van leraren in het vernieuwingsonderwijs*.

Onderzoekslijn 2: Professionele ontwikkeling van leraren in het vernieuwingsonderwijs;

In het vernieuwingsonderwijs wordt in toenemende mate belang gehecht aan contexten waarin leraren met elkaar samenwerken om de eigen professionele ontwikkeling te stimuleren. Bij professionele ontwikkeling gaat het dan om de mate waarin leraren meer open staan voor en deelnemen aan professionele dialoog en het vormgeven van hun eigen onderwijs. Het onderzoek dat in deze lijn aan bod komt, richt zich op enerzijds op de vraag hoe professionele ontwikkeling van leraren in de dagelijkse lespraktijk in kaart kan worden gebracht en ze hierover kunnen worden geïnformeerd en anderzijds op een tweetal aanpakken ter bevordering van de professionele ontwikkeling van leraren in het po en vo. Deze onderzoekslijn telt een drietal projecten: (a) het vaststellen van de professionele ontwikkeling van leraren met behulp van mobiele ICT applicaties, (b) peer-review als professionaliseringsinstrument voor leraren en (c) visitaties in het daltononderwijs. Ik zal deze projecten hieronder kort toelichten.

a) Het vaststellen van de professionele ontwikkeling van leraren met behulp van mobiele ICT applicaties

Dit onderzoek richt zich op de wijze waarop leraren in het vernieuwingsonderwijs vorm geven aan hun professionele ontwikkeling en hoe deze docentpraktijk verschillen verklaart in de cognitieve en niet-cognitieve prestaties van hun leerlingen. Mobiele ICT applicaties (zoals smartphones of tablets) worden ingezet om over een lange tijd data te verzamelen en professionaliseringsactiviteiten, die zich tijdens de dagelijkse onderwijspraktijk voordoen, te meten.

Om te onderzoeken welke activiteiten leraren uitvoeren om vorm te geven aan hun professionele ontwikkeling, is het noodzakelijk gebruik te maken van innovatieve methoden die het mogelijk maken om leraren tijdens hun dagelijkse activiteiten te bevragen. We kijken hier specifiek naar langdurige uitvoering van dagelijkse activiteiten die zijn bedoeld om de prestaties van zowel leerlingen als de leraar zelf te optimaliseren. In dit onderzoeksproject, worden mobiele ICT apparaten gebruikt om een groot aantal dagelijkse metingen te verrichten, zodat we veranderingen in de tijd kunnen analyseren. Zo kunnen we nauwgezet onderzoeken welke professionaliseringsactiviteiten leraren ondernemen en of er verschillen zijn tussen leraren in hun ontwikkeling.

Bestaande studies vragen leraren doorgaans achteraf naar de mate waarin professionele ontwikkeling plaatsvond, door middel van enquêtes of interviews. Het retrospectieve karakter van deze aanpak is een fundamentele zwakte, omdat het hiermee niet mogelijk is om te bestuderen hoe dit proces zich van dag-tot-dag ontvouwt. In dit onderzoeksproject worden daarom mobiele ICT apparaten gebruikt om een groot aantal metingen uit te voeren, die het mogelijk maakt de dagelijkse dynamiek van de professionele ontwikkeling van leraren te onderzoeken. Dit betekent dat leraren gedurende enkele periodes dagelijks een korte vragenlijst op hun smartphone of tablet ontvangen. De vragenlijsten voor het meten van de dagelijkse professionele ontwikkeling, zullen enerzijds worden gebaseerd op een synthese van de literatuur en deels op een verkennend onderzoek in het primair en secundair vernieuwingsonderwijs. De gegevens zullen niet alleen worden gebruikt voor het onderzoek maar worden ook teruggekoppeld aan deelnemende leraren, dit om hun professionalisering te visualiseren

zodat ze hier vervolgens op kunnen reflecteren.

b) Peer-review als professionaliseringsinstrument voor leraren

Een effectief gebleken professionaliseringsactiviteit, is gezamenlijke reflectie op de eigen lespraktijk. De veronderstelling is dat leraren worden uitgedaagd om de beweegredenen, die ten grondslag liggen aan hun lespraktijk en de vooronderstellingen waarop die beweegredenen zijn gebaseerd, kritisch te beschouwen en op basis van deze heroverweging hun lespraktijk te verbeteren. Deze reflectie komt met name tot stand als leraren elkaar feedback geven op elkaars lespraktijk (peer-review). Bovendien ontstaan tijdens samenwerking tussen leraren afhankelijkheidsrelaties, waardoor verantwoordelijkheid en betrokkenheid over prestatie en uitkomsten wordt gedeeld en ontwikkeld. Ook het ministerie van OCW erkent dit door te stellen dat peer-review, in het bijzonder interscolaire visitatie, kan bijdragen aan de professionele ontwikkeling van leraren en streeft ernaar dat scholen in de toekomst structureel gebruik zullen gaan maken van deze vorm van peer-review. Interscolaire visitatie is een methode van peer-review waarbij leraren van verschillende scholen, in teams, elkaars lespraktijk gaan observeren en vervolgens elkaar feedback geven op de kwaliteit en de verbetering daarvan.

In 2013 startte de Onderwijscoöperatie, in een intensieve samenwerking met de PO-raad, VO-raad, MBO-raad, het Ministerie van OCW, de Open Universiteit en het lectoraat vernieuwingsonderwijs, enkele pilots waarbij deze vorm van peer-review wordt geïmplementeerd als instrument voor het professionaliseren van leraren in het po, vo en mbo. Aangezien deze vorm van peer-review voor een groot deel van de leraren nog relatief onontgonnen terrein is, is het noodzakelijk te onderzoeken welke randvoorwaarden en factoren positief bijdragen aan het borgen van een effectieve interscolaire visitatie.

Dit onderzoek richt zich op de randvoorwaarden en factoren van peer-review die bijdragen aan de professionele ontwikkeling van leraren. Zowel kwalitatieve (case studie) als kwantitatieve onderzoeksmethoden ('multi-method') worden in dit onderzoek ingezet. Resultaten zullen leiden tot praktische implicaties voor het inzetten van peer-review als professionaliseringsmethodiek voor leraren in het vernieuwingsonderwijs. Dit onderzoek bouwt voort op inzichten verkregen uit het onderzoek naar effectieve visitatiepraktijken in het daltononderwijs.

c) Visitaties in het daltononderwijs

De Nederlandse Dalton vereniging (NDV) maakt al geruime tijd gebruik van interscolaire visitatie als middel om professionele ontwikkeling van daltonleraren en- scholen te bevorderen. Belangrijk instrument daarbij het visitatiekader, waarbij de kernwaarden van het daltononderwijs zijn vertaald naar waarneembare indicatoren op leer-leerkracht- en schoolniveau. Aan de hand van dit visitatiekader beoordelen scholen zichzelf en biedt het visiteurs de mogelijkheid om zich een oordeel te vormen over de onderwijskwaliteit en adviezen te formuleren ter verbetering van het daltononderwijs. In maart 2012 is het visitatiekader bijgesteld en zijn drie kernwaarden (reflectie, effectiviteit/doelmatigheid en borging) toegevoegd aan de drie bestaande (vrijheid in gebondenheid, zelfstandigheid en samenwerken).

Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Ten eerste willen we zicht krijgen op de mate waarin de indicatoren voor onderwijsprofessionals betekenisvol zijn bij visitaties van dalton scholen. Ten tweede willen we nagaan in hoeverre volgens onderwijsprofessionals visitaties kwaliteitsborging in het daltononderwijs bevorderen en welke aspecten van de visitatie daaraan bijdragen. In het onderzoek werken we met vragenlijsten (kwantitatief deel) en focusgroepen (kwalitatief deel). We diepen de resultaten van de vragenlijst uit in focusgroepen voor visiteurs, leraren werkzaam in het po en in het vo. Bevindingen uit dit onderzoek stelt ons in staat meer inzicht te krijgen in de doelmatigheid van visitaties in het daltononderwijs en de praktijk van het vernieuwingsonderwijs daarover te informeren.